

GOMBOS KATALIN*

Eljárásjogi harmonizációs törekvések az Európai Unióban

A magánjogi jellegű igazságügyi együttműködés a szabályozás szintjén igazi sikertörténet az Európai Unióban, amit az e jogterületen hozott uniós normák pusztá száma is jól mutat. E szabályozás ma is az Unió egyik legdinamikusabban fejlődő jogterülete, mondhatjuk, hogy „húzóágazata.” A jogalkotás szempontjából a legfontosabb lépés a jogterület „közösségiesítése”¹ volt, ami az Amszterdami Szerződéssel következett be, s a jogalkotás azóta is töretlenül halad előre.² Ennek egyenes következménye, hogy a korábbi, főként nemzetközi egyez-

---

* egyetemi docens, SZTE ÁJTK

¹ Ezzel írható le az a folyamat, hogy a jogterület közösségi szabályozási területre történő átkerülésével közvetlenül közösségi jogforrásokkal való szabályozására nyílt lehetőség.

² Az eddig elfogadott főbb uniós jogforrások e területen:

- A Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (Brüsszel IIA)
- Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Brüsszel I.A)
- Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.)
- A Tanács 1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (Róma III.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (Róma IV.)
- A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről (Róma VI.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 1393/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkezelés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről
- A Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről
- A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról
- A Tanács 2004/80/EK irányelve (2004. április 29.) a bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről

ményekkel történő szabályozást a másodlagos uniós jogforrásokkal, azon belül is elsősorban a rendeletekkel való jogalkotás váltja fel, illetve bizonyos területen egészíti ki.

Az uniós jogi szabályok többsége eljárásjogi jellegű,³ ma még kisebb számban találunk anyagi jogi kérdéseket⁴ rendező jogforrásokat. Az azonban tendenciaként látható,⁵ hogy az utóbbi időszak jogalkotásában a komplex jellegű jogforrások váltak uralkodóvá, azaz egy adott témakörhöz tartozóan mind eljárásjogi kérdésekre – elsősorban joghatóság, határozatok elismerése és végrehajtása – mind anyagi jogi kérdésekre – elsősorban alkalmazandó jogra – vonatkozó szabályok megalkotására egy jogforrásban kerül sor.⁶ Az eljárásjogi jogharmonizáció sajátossága, hogy számos technikai jellegű kérdésben (pl. egységes formanyomtatványok használatára⁷ vonatkozó szabályok) is születnek uniós jogforrások. Egy következő sajátosság abból adódik, hogy több tagállam opt-out, illetve opt-in fenntartásokat tett a polgári igazságügyi együttműködéshez,⁸ így az e területen tett nyilat-

- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól
- Az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 568/2009/EK határozatával (2009. június 18.) módosított 2001/470/EK Tanácsi határozat (2001. május 28.) az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben
- Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlázórolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/848 rendelete (2015. május 20.) a fizetésképtelenségi eljárásról

³ L. pl.: joghatóság, bizonyításvétel, kézbesítés, költségmentesség témakörei

⁴ Főként a kollíziós helyzeteket szabályozó alkalmazandó jogra vonatkozó szabályok.

⁵ Jelenleg több jogszabálytervezet is ilyen átfogó szemlélettel készült. L. pl.: Javaslat a Tanács rendeletére a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Róma V.), COM/2011/0126 végleges - CNS 2011/0059; Javaslat a Tanács rendeletére a bejegyzett élettársi közösségek vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Róma V/Alt), Brüsszel, 2011.3.16. COM(2011) 127 végleges 2011/0060 (CNS).

⁶ Ilyenek pl.: Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (Róma IV.); A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről (Róma VI.).

⁷ L. pl.: 2004/844/EK: A Bizottság határozata (2004. november 9.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló 2003/8/EK tanácsi irányelv alapján a költségmentesség iránti kérelem benyújtásához használandó formanyomtatvány kidolgozásáról; 2005/630/EK: A Bizottság határozata (2005. augusztus 26.) a 2003/8/EK tanácsi irányelv alapján a költségmentesség iránti kérelem továbbításához használandó formanyomtatvány kidolgozásáról

⁸ Az Egyesült Királyság, Írország és Dánia kiegészítő jegyzőkönyvet csatolt az Amszterdami majd a Lisszaboni Szerződéshez, melyben a szabadság, a biztonság, és a jog érvényesítése térségére hozandó intézkedések hatálya alól kizárták magukat.

kozatok, határozatok, megállapodások is tartják a jogforrások körét,⁹ és a megerősített együttműködés lehetőségével is számolni kell ezen együttműködési területen.¹⁰

A konkrét ügyekben irányadó szabályozás megtalálása, a szabályok közötti eligazodás nem mindig könnyű feladat, ugyanis az uniós jogforrások számának örvendően emelkedése, és ezáltal a szabályozási területek fokozatos bővülése mellett mind a tagállamok egymás közötti jogsegélyszerződéseinek,¹¹ mind pedig az Európai Unió és más szervezetek között létrejött nemzetközi megállapodásoknak,¹² nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos-elsősorban felhatalmazást teremtő – uniós normáknak¹³ is jelentőségük van a jogalkalmazásban. Árnyalja a helyzetet, hogy bizonyos uniós jogforrások sem belső, sem uniós jogi szempontból nem igényelnek kapcsolódó szabályozást, más jogforrások azonban kifejezett vagy hallgatólagos szabályozási hatáskört engednek a tagállamoknak. Ezeknek két csoportja aszerint különböztethető, hogy az uniós jogalkotó a jogforrás alkalmazását érintő egyik részkérdés, végrehajtási intézkedés tekintetében

⁹ L. pl.: Dánia helyzetéről szóló 22. jegyzőkönyv 1. és 2. cikkével összhangban Dánia nem vett részt az 1215/2012/EU irányelv elfogadásában, ugyanakkor az Európai Unió és Dánia közötti megállapodás 3. cikkének (2) bekezdésével összhangban Dánia 2012. december 20-án levélben értesítette a Bizottságot azon határozatáról, amely szerint végrehajtja az 1215/2012/EU rendeletben foglaltakat; 2009/26/EK: A Bizottság határozata (2008. december 22.) az Egyesült Királyságnak a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I) szóló 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet elfogadására irányuló kérelméről; A Bizottság határozata (2009. június 8.) az Egyesült Királyságnak a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló 4/2009/EK tanácsi rendelet elfogadására irányuló szándékáról.

¹⁰ L. pl.: 2010/405/EU: A Tanács határozata (2010. július 12.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködésre való felhatalmazásról; 2012/714/EU: A Bizottság határozata (2012. november 21.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén folytatott megerősített együttműködésben Litvánia részvételének megerősítéséről.

¹¹ L. pl. 1215/2012/EU rendelet 71-73. cikk

¹² L. pl. A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2007. november 23-án elfogadott Hágai Jegyzőkönyv

¹³ L. pl.: 2008/431/EK: A Tanács határozata (2008. június 5.) egyes tagállamoknak a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, 1996. évi Hágai Egyezménynek a Közösség érdekében történő megerősítésére vagy az ahhoz történő csatlakozásra, valamint egyes tagállamoknak a közösségi jog vonatkozó belső szabályozásának alkalmazására vonatkozó nyilatkozat tételére való felhatalmazásáról - Egyezmény a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról; Az Európai Parlament és a Tanács 662/2009/EK rendelete (2009. július 13.) a szerződéses és szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jog bizonyos kérdéseit érintő, a tagállamok és harmadik országok között létrejövő megállapodásokkal kapcsolatos tárgyalásokra és e megállapodások megkötésére vonatkozó eljárás létrehozásáról; A Tanács 664/2009/EK rendelete (2009. július 7.) a házassági ügyekben, a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban, valamint a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, továbbá a tartással kapcsolatos ügyekben alkalmazandó jogról szóló, a tagállamok és harmadik országok között létrejövő megállapodásokkal kapcsolatos tárgyalásokra és e megállapodások megkötésére vonatkozó eljárás létrehozásáról; 2011/220/EU: A Tanács határozata (2011. március 31.) a gyermektartásdíj és a családi tartásdíjak egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, 2007. november 23-i hágai egyezménynek az Európai Unió nevében történő aláírásáról; A Tanács határozata (2011. június 9.) a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, 2007. november 23-i hágai egyezménynek az Európai Unió nevében történő jóváhagyásáról.

hagyja meg a tagállam szabadságát,¹⁴ vagy nem teljes körű szabályozás esetén megmarad a tagállamok szabályozási hatásköre.¹⁵ Ha uniós jog nem szorítja ki teljes körűen a tagállami szabályozást, a nem szabályozott kérdésekben a tagállami jogok két módon, végrehajtási jellegű szabályokkal, továbbá az uniós jog által nem egyáltalán nem érintett területen elsődlegesen szabályozhatják a kérdéses eljárásjogi kérdéseket.

A magánjogi igények érvényesítését elősegítő eljárásjogi szabályok többféle szempontból csoportosíthatók, és a fenti logika mentén többfajta szabályozási módszer is felvetődhet mind uniós, mind tagállami szinten. Miután az eddig megalkotott uniós szabályok között többségben vannak az eljárásjogi természetű szabályok, ezért több elképzelés is született a tagállamok közötti eljárásjogi együttműködésre, sőt eljárásjogi jogegységesítés lehetősége is felvetődött.¹⁶

Az eljárásjogi kérdéseket összehasonlító szemlélettel vizsgáló szervezetek¹⁷ érdeklődésének fókuszában is számos eljárásjogi probléma áll.¹⁸ Az eljárásjogi jogegységesítés ellenpólusát a tagállami eljárási autonómia elvének hangsúlyozása jelenti, aminek a tartalmát többféleképpen interpretálják. Legszélsőségesebben a polgári eljárásjogot olyannak tekintik, ami nem tartozik uniós cselekvést szükségessé tevő szabályozási körbe. Az Európai Bíróság ítéleteinek szövegezéséből azonban ennél árnyaltabb megfogalmazás olvasható ki. „Vonatkozó uniós jogi szabályozás hiányában,” „Vonatkozó uniós (közösségi) szabály hiánya esetén,”¹⁹ illetve „amennyiben az adott területet közösségi jog nem szabályozza”²⁰ megfogalmazásokból ugyanis arra lehet következtetni, hogy nincs szó arról, hogy a polgári eljárásjogi szabályozás kizárólagos tagállami hatáskör lenne. Az is utal bizonyos uniós eljárásjogi szabályozottságra, hogy vannak kifejezetten eljárásjogi kérdéseket rendező uniós jogforrások. Ilyenek például az Európai Parlament és a Tanács 1393/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkezelés), és az 1348/2000/EK taná-

¹⁴ Ilyen pl. a Róma III. rendelet esetében az a lehetőség, hogy a nemzeti jog meghatározhatja azt a legkésőbbi időpontot, ameddig a jogválasztás szabadságával a felek élhetnek, a Róma IV. rendelet vonatkozásában ilyen a szóbeli végrendelet alaki érvényességének meghatározására való szabadság.

¹⁵ „Maradvány hatáskörként” a jogforrásokban egyáltalán nem rendezett kérdésekben tagállami szabályozásra nyílik lehetőség.

¹⁶ 1987-ben hívtak életre egy olyan szakértői csoportot, ami a polgári eljárásjogi harmonizációja alapkérdéseinek kimunkálásán dolgozott. A szakértői csoport irányelvtervezete 1993-ban látott napvilágot, s ebben fogalmazódott meg először a „European Model Code Civil Procedure” gondolata.

¹⁷ Ilyen szervezet például az ALI (American Law Institute), az ELI (European Law Institute), az UNIDROIT (The International Institute for the Unification of Private Law).

¹⁸ 2004-ben az ALI és az UNIDROIT elfogadta és közösen publikálta a „Transznacionális polgári perrendtartás alapelveit” (Principles of Transnational Civil Procedure). Az ELI és az UNIDROIT együttműködésének középpontjában is egységes eljárásjogi szabályozás lehetőségének vizsgálata áll, a jelenleg futó program a „European Rules of Civil Procedure,” melynek keretében az ideiglenes és biztosítási intézkedések, a bizonyításvétel és a kézbesítés, azaz az Európai Unió által már szabályozott területeken munkacsoportok kerültek felállításra és éves jelentések is készültek. A 2014-es jelentéseket l.: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Projects/Report_Provisional_Protective_Measures.pdf; http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Projects/Report_Access_Information_Evidence.pdf; http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Projects/Report_Service_Documents.pdf

¹⁹ C-46/93. és C-48/93. Brasserie du Pêcheur SA v Bundesrepublik Deutschland és The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd és társai. ECLI:EU:C:1996:79

²⁰ 212-217/80. Amministrazione delle finanze dello Stato v Srl Meridionale Industria Salumi és társai; Ditta Italo Orlandi & Figlio és Ditta Vincenzo Divella v Amministrazione delle finanze dello Stato. ECLI:EU:C:1981:270

csi rendelet hatályon kívül helyezéséről; a Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről; a Tanács 2003/8/EK iránylevele (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentes-ségre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról.

Abból, hogy habár az uniós jog jelenlegi szabályozottsága mellett az eljárásjogi jogegységesítés nem állapítható meg, nem következik, hogy semmiféle harmonizáció nincsen. A tagállamok elvileg megtartják ugyan autonómiájukat az eljárásjogi szabályok alkotása területén, azaz vonatkozó uniós szabály esetén a saját eljárási rendjük érvényesül, azonban olyan esetekben, ha uniós jog által garantált jogok tagállami bíróságok előtti érvényesítéséről van szó, az Európai Bíróság ezt a szabadságot az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elve alapján vizsgálatnak vetheti alá. Ezzel olyan esetekben is uniós mérce érvényesül az eljárásjog tekintetében, ha a konkrét eljárási rendet tagállami jog szabályozza. Az egyéneknek ugyanis nemzeti bíróságaik előtt is lehetőségük van közvetlenül az uniós jogon alapuló igényeik érvényesítésére.²¹ A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta az Alapjogi Charta az Európai Unióról szóló Szerződés 6. cikk (1) bekezdésének első albekezdése szerint ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések. Az Alapjogi Charta 47. cikke *expressis verbis* is megfogalmazza a hatékony bírói jogvédelem elvét. A hatékony bírói jogvédelem és jogorvoslatok elvének érvényesülése folytán vannak olyan anyagi jogi szabályok, amelyek közvetlenül az uniós jogból levezethetők, ugyanakkor uniós eljárási szabályok nem, vagy nem teljes körűen társulnak az igényérvényesítés lehetőségéhez. Mindebből az következik, hogy ha a magánfél az uniós jogon alapuló igényeit tagállami bíróság előtt kívánja érvényesíteni, úgy a nemzeti jogi eljárási szabályokhoz kell alkalmazkodnia, és csupán az igény anyagi jogi alapjaként jelölheti meg az uniós jogi szabályokat. A nemzeti eljárási autonómia szabálya tartalmilag helyesen csak azt jelentheti azonban, hogy az uniós jog vonatkozó szabályozásának hiányában az eljárás szabályai – az Európai Bíróság által kialakított korlátok mellett – a nemzeti jogra tartoznak.²² A tagállami szabályokkal kapcsolatos fontos elv, hogy azok nem lehetnek kedvezőtlenebbek a hasonló belső jellegű esetekre vonatkozókhöz képest (az egyenértékűség elve), és nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve).²³ Másként fogalmazva: uniós szabályozás hiányában az eljárási szabályok

²¹ A jogorvoslatok kérdéséről átfogóan I: DOUGAN, MICHAEL: *National remedies before the Court of Justice. Issues of harmonisation and differentiation.* Hart Publishing, Oxford 2004.

²² C-439/08. *Vlaamse federatie van verenigen van Brood- en Banketbakkers, Ijsbereiders en Chocoladebewerkeres (VEBIC) VZW v Raad voor de Mededinging Minister van Economie.* ECLI:EU:C:2010:739 63. 64. para.

²³ C-378/07–C-380/07. *Kiriaki Angelidaki (C-378/07), Anastasia Aivali, Aggeliki Vavouraki, Chrysi Kaparou, Manina Lioni, Evangelia Makrygiannaki, Eleonora Nisanaki, Christiana Panagiotou, Anna Pitsidianaki, Maria Chalkiadaki, Chrysi Chalkiadaki v Organismos Nomarchiakis Autodioikis Rethymnis, valamint Charikleia Giannoudi (C-379/07), Georgios Karabousanos (C-380/07), Sofoklis Michopoulos és Dimos Geropotamou.* ECLI:EU:C:2009:250 159. para, C-212/04. *Konstantinos Adeneler és társai v Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG).* ECLI:EU:C:2006:443 95. para, C-53/04. *Cristiano Marrosu és Gianluca Sardino v Azienda Ospedaliera Ospedale San Martino di Genova e Cliniche Universitarie Convenzionate.* ECLI:EU:C:2006:517 52. para, C-180/04. *Andrea Vassallo v Azienda Ospedaliera Ospedale San Martino di Genova e Cliniche Universitarie Convenzionate.* ECLI:EU:C:2006:518 37. para,

megállapítása az eljárási autonómia elve alapján az egyes tagállamok belső jogrendjébe tartozik azzal a feltétellel azonban, hogy e szabályoknak meg kell felelniük az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének.²⁴ A tagállami eljárási autonómia akkor is érvényesül, ha vannak bizonyos fokú uniós normák, de e normák végrehajtásának részletes szabályai a tagállamok belső jogrendjébe tartoznak.²⁵ A tagállami eljárási autonómia szabályát ellentétes előjellel árnyalja a hivatalbóliság kérdése is.

Az Európai Bíróság C-430/93. és C-431/93. számú van Schijndel és van Veen egyesített ügyben²⁶ egyértelműen elismerte azokat a határokat, amelyeket a nemzeti polgári eljárások különleges jellemzője a nemzeti bíróság hivatalból végzett vizsgálata tekintetében kijelöl. Ebben az ítéletében ugyanis megállapította, hogy az uniós jog nem írja elő a tagállami bíróságok számára az uniós rendelkezések megsértésére vonatkozó érv hivatalból történő figyelembevételét, amennyiben ezen érv vizsgálata arra kötelezné, hogy feladja a rá vonatkozó kérelemhez kötöttséget, és kilépjen a jogvita felek által meghatározott kereteiből, olyan további tényeket és körülményeket figyelembe véve, amelyek túlmutatnak azokon, amelyekre a fél, akinek az említett rendelkezések alkalmazása érdekében áll, a kérelmét alapozta.

Az Európai Bíróság a C-312/93. számú Peterbroeck ügyben hozott ítéletében²⁷ arra a következtetésre jutott, hogy azokban az ügyekben, amikor az adott nemzeti eljárásjogi szabály az uniós jog alkalmazását túlságosan megnehezíti, a vitatott jogszabályt az eljárás egészében, a tagállami bíróságok különböző szintű eljárásainak sajátosságaira is figyelemmel kell vizsgálni.

A Bíróság a Peterbroeck döntést követően több ügyben visszatért az egyenértékűség elvének hangsúlyozásához, aminek értelmében az uniós jog nem ró általános kötelezettséget a tagállami bíróságokra az uniós jog hivatalbóli alkalmazására. Az uniós rendelkezés természetétől függően azok a tagállami jog alkalmazásában közrendi vagy nem közrendi jellegű szabálynak minősülnek, és ennek megfelelően a tagállami eljárásjog alapján a tagállami bíróságok számára kötelezettség²⁸ vagy lehetőség, illetve kizárt²⁹ a hivatalbóli alkalmazás.

C-364/07. Vassilakis Spyridon, Theodoros Gkisdakis, Petros Grammenos, Nikolaos Grammenos, Theodosios Grammenos, Maria Karavassili, Eleftherios Kontomaris, Spyridon Komninos, Theofilos Mesimeris, Spyridon Monastiriotis, Spyridon Moumouris, Nektaria Mexa, Nikolaos Pappas, Christos Vlachos, Alexandros Grasselis, Stamatios Kourtelesis, Konstantinos Poulimenos, Savvas Sideropoulos, Alexandros Dellis, Michail Zervas, Ignatios Koskieris, Dimitiros Daikos, Christos Dranos v Dimos Kerkyras. ECLI:EU:C:2008:346 126. para

²⁴ C-470/12. Pohotovost' s. r. o. v Miroslav Vašuta, a Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS részvételével. ECLI:EU:C:2014:101 46. para

²⁵ C-364/07. Vassilakis Spyridon, Theodoros Gkisdakis, Petros Grammenos, Nikolaos Grammenos, Theodosios Grammenos, Maria Karavassili, Eleftherios Kontomaris, Spyridon Komninos, Theofilos Mesimeris, Spyridon Monastiriotis, Spyridon Moumouris, Nektaria Mexa, Nikolaos Pappas, Christos Vlachos, Alexandros Grasselis, Stamatios Kourtelesis, Konstantinos Poulimenos, Savvas Sideropoulos, Alexandros Dellis, Michail Zervas, Ignatios Koskieris, Dimitiros Daikos, Christos Dranos v Dimos Kerkyras. 2008. ECR I-90. 149. para

²⁶ C-430/93. Jeroen van Schijndel és Johannes Nicolaas Cornelis van Veen v Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten. ECLI:EU:C:1995:441

²⁷ C-312/93. Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS v belga állam. ECLI:EU:C:1995:437

²⁸ C-126/97 Eco Swiss China Time Ltd v Benetton International NV. ECLI:EU:C:1999:269, ahol az uniós versenyjog közrendi státusza került megállapításra.

²⁹ C-222-225/05 sz. egyesített ügyek, J. van der Weerd és társai (C-222/05), H. de Rooy sr. és H. de Rooy jr. (C-223/05), Maatschap H. en J. van 't Oever és társai (C-224/05) és B. J. van Middendorp (C-225/05) v

Az uniós jog főszabályként nem követeli meg a tagállami bíróságtól azt, hogy az uniós anyagi jogi jogalapokra alapított követelésekre vonatkozó bírósági eljárásban olyan jogalapot vegyen hivatalból figyelembe, amely uniós szabályozás rendelkezéseinek megsértésén alapul, mivel ezt sem az egyenértékűség, sem pedig a tényleges érvényesülés elve nem kívánja meg.³⁰ Ez a megállapítás levezethető abból, hogy nem ellentétes a tényleges érvényesülés elvével az a nemzeti rendelkezés, amely szerint a tagállami bíróságok nem hivatkozhatnak hivatalból az uniós jog megsértésére alapított jogalapra, amennyiben a jogalap vizsgálatával fel kellene adniuk a rájuk nézve kötelező passzivitást, túllépnék a felek által körülhatárolt jogvita kereteit, és más tényeket és körülményeket vennének alapul, mint amelyre az említett rendelkezések alkalmazásában érdekelt fél a kérelmét alapította.³¹

Az Európai Bíróság joggyakorlatában sajátos a fogyasztóvédelmi jogterületen született *Océano Grupo* ügy,³² ahol a Bíróság a korábitól eltérően más terminológiát és erősebb megfogalmazást használt, később azonban maga is visszafogottabban minősített.³³ A leginkább meggyőző az az álláspont, ami ezeket a döntéseket az adott eljárásjogi kontextusra korlátozott érvényességűnek látja, aminek meghatározó eleme, hogy a fogyasztó a jogszálló rendelkezések vagy a tisztességtelen szerződési kikötések miatt jogilag vagy ténylegesen meg van fosztva annak lehetőségétől, hogy a tisztességtelen szerződési kikötésekkel kapcsolatos kifogásait érdemben előterjeszthesse.³⁴ Egyes szerzők ugyancsak meggyőzően érvelnek amellett, hogy mivel a nemzeti eljárási autonómia egyes bástyái (pl. a res judicata tiszteletben tartása) az *Océano Grupo* ügy által meghatározott körben sem dőltek le,³⁵ itt valójában nem a van Schijndel ügyben megfogalmazott alapelvek felülírása történt, hanem azok konkretizálása a speciális fogyasztóvédelmi kontextusban.³⁶

Ugyancsak vitatott az *Océano Grupo* és az abból kinövő esetjog relevanciája a bizonyítás hivatalbóli elrendelésével kapcsolatban. Itt ráadásul a Bíróság ítéleteinek különböző nyelvi verziói is eltérnek. A német (*Befugnis von Amts wegen zu prüfen, ob die Klausel missbräuchlich ist*) szöveg nyitott a hivatalbóli bizonyításfelvételt támogató értelmezésre, szemben a megállapításra korlátozott angol variánssal (*to determine of its*

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. ECLI:EU:C:2007:318, ahol a száj- és körömfájással kapcsolatos uniós rendelkezések nem közrendi státuszát mondta ki a Bíróság.

³⁰ C-222/05–C-225/05. sz. egyesített ügyek, J. van der Weerd és társai (C-222/05), H. de Rooy sr. és H. de Rooy jr. (C-223/05), Maatschap H. en J. van 't Oever és társai (C-224/05) és B. J. van Middendorp (C-225/05) v Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. ECLI:EU:C:2007:318 36. para

³¹ C-430/93. Jeroen van Schijndel és Johannes Nicolaas Cornelis van Veen v Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten. ECLI:EU:C:1995:441 22. para

³² C-240-244/98 sz. egyesített ügyek, *Océano Grupo Editorial SA v Roció Murciano Quintero* (C-240/98. sz. ügy) és *Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcón Prades* (C-241/98. sz. ügy), *José Luis Copano Badillo* (C-242/98. sz. ügy), *Mohammed Berroane* (C-243/98. sz. ügy) és *Emilio Viñas Feliú* (C-244/98. sz. ügy). ECLI:EU:C:2000:346

³³ Pl. C-473/00 *Cofidis SA v Jean-Louis Fredout* ECLI:EU:C:2002:705.; C-168/05 *Elisa Maria Mostaza Claro v Centro Móvil Milenium SL*. ECLI:EU:C:2006:675

³⁴ CRAIG, PAUL – DE BÜRCA, GRÁINNE: *EU Law – Text, Cases, and Materials*, 5th ed. Oxford University Press, 2011. 233. p.

³⁵ A res judicata jelentős relativizálása történt viszont meg pl. HÉA-ügyekben: C-2/08 *Amministrazione dell'Economia e delle Finanze és Agenzia delle entrate v Fallimento Olimpiclub Srl*. ECLI:EU:C:2009:506

³⁶ WHITTAKER, SIMON: *Who Determines What Civil Courts Decide? Private Rights, Public Policy and EU Law*. Oxford Legal Studies Research Paper No. 46/2012; http://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2118433.

own motion). A magyar (hivatalból köteles vizsgálni) és francia verzió (pouvoir d'examiner d'office le caractère abusif d'une telle clause) önmagában is többféle értelmezésre ad lehetőséget. A Bíróság egyértelmű rendelkezései és a tagállami hatóságok egyértelmű joggyakorlata hiányában nem állítható, hogy az uniós jog hivatalbóli bizonyításfelvételre vonatkozó kötelezettséget róna a tagállami bíróságokra a fogyasztói szerződések tisztességtelenségével kapcsolatban. A 93/13/EGK irányelv a bizonyítási teher kérdését sem szabályozza általános jelleggel, csak jól elhatárolható területeken (pl. az egyedileg megtárgyalt jelleg bizonyítása körében).

Ezzel az irányelvvel kapcsolatos C-137/08 sz. VB Pénzügyi Lízing ügyben³⁷ az Európai Bíróság kifejezetten úgy rendelkezett, hogy a nemzeti bíróságnak az irányelv rendelkezései alapján fennálló kötelezettségei keretében azt kell megvizsgálnia, hogy az előtte folyamatban lévő ügy alapjául szolgáló szerződés adott (azaz vita tárgyát képező) kikötése az irányelv hatálya alá tartozik e.³⁸ Az is vitán felül áll, hogy speciális eljárásjogi helyzetekben³⁹ lehet olyan kötelezettsége a nemzeti bíróságnak, hogy értékelje a fogyasztó által nem sérelmezett szerződési feltételek tisztességtelen jellegét is. Másrésztől viszont a C-472/10. sz. Invitel ügyben⁴⁰ az Európai Bíróság tett olyan kijelentést is, hogy a vitatott konkrét szerződési kikötés tisztességtelenségének vizsgálatakor a nemzeti bírónak figyelemmel kell lennie a szerződésben foglalt általános feltételek között szereplő valamennyi kikötésre, valamint a szóban forgó általános feltételekben előírtakat esetleg meghaladó jogokat és kötelezettségeket előíró nemzeti szabályozásra is. A Bíróság említett iránymutatása azonban nem a hivatalbóliség problematikájára vonatkozott, így a jelenlegi esetjog alapján még fogyasztóvédelmi szempontú értékelés esetén is kérdéses, hogy csak az adott feltételre vonatkozik a hivatalból történő értékelés kötelezettsége, vagy az egy általánosabb, valamennyi bírót, bármely, fogyasztói szerződésben foglalt kikötés vizsgálatakor kötelező követelményt tartalmaz. A C-348/14. sz. ügyben azt hangsúlyozta a Bíróság, hogy a nemzeti bírónak valamely szerződési feltétel tisztességtelenségének vizsgálata során figyelembe kell vennie a szerződés megkötésének valamennyi körülményét, amelyek egy részére adott esetben csak a szerződés egészének ismeretében lehet a bírónak rálátása. E megállapítás sem dönti el azonban egyértelműen a kereseti kérelemhez kötöttség és az uniós jog hivatalbóli alkalmazásának kötelezettsége határait.

Az Európai Bíróság gyakorlata alapján – a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos jogterületre vonatkozó sajátos kitérők mellett – az látszik körvonalazódni, hogy a tényleges érvényesülés elve akkor nem követeli meg, hogy a tagállami bíróságok hivatalból figyelembe vegyenek valamely uniós jogi rendelkezésre alapított jogalapot, amennyiben a feleknek valóban volt lehetőségük arra, hogy nemzeti bíróság előtt hivatkozzanak az uniós jogra alapított jogalapra.⁴¹ Az eddigi ítélkezési gyakorlatból az a következtetés vonható le, hogy a tagállami eljárási autonómia esetén érvényesülő nemzeti eljárási szabályok folytán a kereseti kérelem-

³⁷ C-137/08. VB Pénzügyi Lízing Zrt. v Ferenc Schneider. ECLI:EU:C:2010:659 49. para

³⁸ Kifejezetten egy konkrét kikötés vizsgálatáról van szó több más ügyben is, pl. a C-618/10. Banco Español de Crédito SA v Joaquín Calderón Camino. ECLI:EU:C:2012:349 ügyben.

³⁹ Pl. az illetékességük megvizsgálása során.

⁴⁰ C-472/10. Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt. ECLI:EU:C:2012:242

⁴¹ C-222/05–C-225/05. C-222/05–C-225/05. sz. egyesített ügyek, J. van der Weerd és társai (C-222/05), H. de Rooy sr. és H. de Rooy jr. (C-223/05), Maatschap H. en J. van 't Oever és társai (C-224/05) és B. J. van Middendorp (C-225/05) v Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. ECLI:EU:C:2007:318 41. para

hez kötöttség elvére tekintettel a tagállami bíróságok uniós jog hivatalbóli figyelembe vételére vonatkozó kötelezettsége olyan esetekben nem érvényesül, ha a feleknek ténylegesen fennállt a joguk arra, hogy kereseti kérelemmel éljenek valamely uniós jog által teremtett anyagi joguk megsértésére hivatkozással a tagállami bíróság előtt.

A tagállami intézményi autonómia területén, továbbá a bíróságok szervezetére, szintjeire, a hatáskörök elosztására, a fellebbviteli szabályok megalkotására vonatkozó egységesítési törekvések nem ismertek, azaz az Európai Unióban a tagállamok szintjén egységes bírósági szervezetrendszer létrehozása nem cél, sőt az eltérő tagállami hagyományok éppen az egyes, egymástól független rendszerek fenntartását indokolják.

Bizonyos jogegységesítést céloznak azonban olyan uniós jogalkotási technikák, amelyek eredményeként a tagállami szabályok melletti, uniós elveknek megfelelően zajló eljárási rendben folytathatók bizonyos eljárások. A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés két egymástól eltérő szabályozási stílusa az eddigi szabályozásból jól látható. Első generációs jogforrásoknak lehet tekinteni azokat a normákat, amelyek a határon átnyúló jogviták könnyebb elintézését hivatottak szolgálni egységes joghatósági, alkalmazandó jog meghatározására vonatkozó, illetve eljárási jogsegély nyújtására irányuló uniós szabályokkal (a könnyebb és egységes alkalmazás érdekében tipikusan a közvetlenül alkalmazandó rendeletekkel). Ehhez képest a második generációs jogforrások olyan alternatív lehetőségeket teremtenek meg a felek számára, amelyekkel *sui generis* uniós jogi, önálló (esetenként csak kiegészítő jellegű) jogintézményekhez jutnak, amelyek használatával a tagállami jogi lehetőségek mellett uniós jogon alapuló eljárások lefolytatására, jogintézmények használatára nyílik módjuk. Tipikusan ilyennek tekinthető az európai fizetési meghagyásos eljárás, ami nem váltja fel a tagállamokban használatos fizetési meghagyásos eljárásokat, hanem határon átnyúló elemeket tartalmazó ügyekben többlet igényérvényesítési lehetőséget kínál a felek számára.

Az uniós jogalkotási eredmények, továbbá az Európai Bíróság jogértelmezés útján adott iránymutatásai mind-mind egyfajta egységesülő eljárási szabályrendszer felé mutatnak Európában, azonban megfontolandó azon jogirodalmi kutatásokkal alátámasztott iskola elképzelése is, amely azokon a területeken, amelyek egyértelműen határon átnyúló elemet tartalmazó jogvitáknak tekinthetők, koncentrált, egy jogforrásban megjelenő egységes uniós szabályozás létrehozását tűzte ki célul. Arra ugyanis az Európai Bíróságnak a szabadság, biztonság és jog érvényesülése jogterületén kialakított joggyakorlata is egyértelműen rávilágított: eljárásjogi kategóriák tekintetében autonóm uniós fogalomhasználatra van szükség. Hatékony jogvédelmet akkor szolgálhat az eljárásjog, ha az uniós szabályok egységesen kerülnek értelmezésre. Autonóm értelmezés szükségessége esetén nagyobb a veszélye annak, hogy a nemzeti jogalkalmazók, megsértve ezt a szabályt, más értelemben interpretálják a konkrét jogintézményt, különösen olyan esetben, ha a saját nemzeti jogukban egyértelműen meglévő, ugyanolyan elnevezésű, de jelentéstartalmában eltérő jogi fogalomról van szó. (Az uniós jog és a magyar jog viszonylatában is lehet több példát hozni kollíziós alaphelyzetekre, gondoljunk csak a több rendeletben is érintett polgári és kereskedelmi ügy, a perfüggőség beállása, a vagylagos joghatósági szabályok kiválasztása alapjául szolgáló teljesítés, vagy károsodás helye fogalmakra.) Ilyen esetekben akkor is elvész az uniós szabály helyes értelme, ha egyébként az irányadó uniós jog alkalmazási kötelezettsége nem sérül, a jogalkalmazó „pusztán” az értelmezési elsődlegesség elvét sérti meg. Az eddigi harmonizációs lépé-

sek még nem elegendők ahhoz, hogy jogvédelmi szempontból is problémamentes legyen a szabályozás. Az eddig elfogadott uniós szabályok nagy része egységes jogot teremtett, hiszen a rendeleti jogalkotás a nemzeti jogalkalmazók számára a közvetlen alkalmazás kötelezettségét írja elő. Azokon a területeken, ahol irányelvi szabályozás történt, harmonizált szabályozást, elsősorban minimumfeltételek megteremtését tűzte ki célul az uniós jogalkotó. Mindkét szabályozási technika eredménye feltételezi azonban, hogy messzemenőig érvényesül a bírói ítéletek szabad áramlása és a Cassis-elv megszületése⁴² óta általában is a jogharmonizáció legfontosabb alapelvevé vált kölcsönös bizalom, kölcsönös elismerés elve. Ezen elvek maradéktalan érvényesülése esetén is számolnunk kell azonban jogvédelmi problémákkal, még teljesen egységes uniós szabályok esetén is. A magánjog összefoglaló elnevezése alatt található részterületek nem egyforma intenzitású uniós szabályozás alá esnek. Gondoljunk a családi jog, házassági jog területén fennálló visszafogottabb kompromisszum-hajlandóságra, holott ez a jogterület a családi jogi jogviszonyok nemzetköziesedése, a egyes házasságok számának szükségképpeni emelkedése révén igen gyakori jogvitás kérdés nemzeti jogalkalmazói szervek előtt.

Vannak továbbá olyan szabályozott kérdések, amelyek a törekvések ellenére nehézkesen alkalmazhatók. Ezt részben a jogforrások viszonylag rövid időn belül bekövetkező módosításaiból következtethetjük,⁴³ részben pedig a jogforrások gyakorlati érvényesülésének problémáiból tudhatjuk.

A jelenlegi uniós szabályozás veszélye annak elaprózott jellege. Történelmi tapasztalat, hogy ha az eljárás rendjére vonatkozó szabályok – az általános és különös szabályok elkülönítése mellett – egy jogforrásban, koncentráltan jelennek meg, annak jobb az ismertsége, elismertsége, alkalmazási hatékonysága. Többek között ilyen praktikus megfontolások miatt is szükséges lenne az uniós eljárásjogi szabályok tematikus rendbe szedésével valamiféle közös eljárási szabályok megalkotása. Az egységes igazságügyi térség igényli az egységes és koncentráltan megjelenő eljárásjogi szabályok megalkotását, így támogatandó az a törekvés, ami közös európai eljárásjogi kódex megalkotását szorgalmazza. Az Amszterdami Szerződést megelőző idők előkészítő munkái után a Bizottság jogalkotási javaslatai kifejezetten az egyének joggyakorlásának megkönnyítésére irányuló törekvéseket mutatják, ami jogvédelmi szempontból üdvözlendő, de talán nem elégséges lépés. Tény, hogy az uniós prioritásokat meghatározó cselekvési tervekben nem szerepel egy közös polgári eljárásjogi kódex kidolgozása, ugyanakkor legalább távlati célkitűzésként ilyen igény megfogalmazására a jogvédelem hatékonyságának biztosítása érdekében szükség lenne. Vannak ugyanis olyan különbözőségek a nemzeti eljárási szabályokban, amelyek kifejezett akadályt jelenthetik a jogérvényesítésnek. A forum shopping elkerülésére és jogvédelmi, garanciális okokból feltétlenül szükséges lenne továbblépni a megkezdett úton: egységes kódex megalkotásával szolgálni a határon átnyúló elemeket tartalmazó jogviták gyors, ésszerű időn belüli, egész Európában ugyanolyan eljárási szabályok szerinti elbírálását.

⁴² A 120/78 számú Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein ECLI:EU:C:1979:42., de az ügyben szereplő termék alapján csak Cassis de Dijonról vált híressé az ítéletben megfogalmazott elv, a „mutual recognition”, amely mára a jogharmonizáció egyik legfontosabb alapelvevé vált.

⁴³ Említhetjük a hányattott sorsú házassági rendeletet, vagy a kézbesítési rendelet változásait.

KATALIN GOMBOS

INTENTIONS OF PROCEDURAL LAW HARMONIZATION IN THE
EUROPEAN UNION

(Summary)

The European Union has set itself the objective of maintaining and developing an area of freedom, security and justice. Since the entry into force of the Treaty of Amsterdam, the European Union has adopted several instruments in this field. The first generation sources of law those regulations which aim to facilitate the procedure in case of cross-border matters. The second generation sources are meant to provide to citizens the possibility to chose independent or secondary European legal institutions as an option beside the national ones. The substantive rules of law can be deduced from the European regulations, however European procedural rules usually do not associate with the possibility of legal remedy. So the consequence of these facts is that, if a person wants to enforce his claims based on European regulation in front of the national jurisdiction, he has to accept the use of national procedural law, and he just has the right to make the basis of his claim on the substantive regulations of the EU. So this concept is the real rule of the procedural autonomy related to the enforcement of claims based on European regulation. The question is: where can we find the border of procedural autonomy, can we use European rules *ex officio* or not. The actual Union regulation's danger is that it became very frittered. It is an experience, that the rules of procedures – along the separation of general and special rules – in the same act, in a concentrated form are better known and recognized, and also applied more effectively. So among others, because of these practical ideas it would be necessary to create some kind of commun procedural rules by putting Union procedural rules.